

Αριθμ. Πρωτ. ΕΡΩΤΗΣΕΩΝ: 3337
Ημερομ. Κατάθεσης: 21/2/2024

Αθήνα, 21 Φεβρουαρίου 2024

ΕΡΩΤΗΣΗ

Προς τους κ.κ. Υπουργούς

Εσωτερικών

Δικαιοσύνης

Θέμα: Ανάγκη μεταρρύθμισης του θεσμού της δικαστικής συμπαράστασης – Εκλογικό δικαίωμα ατόμων υπό δικαστική συμπαράσταση

I. Το άρθρο 12 της διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, την οποία έχει επικυρώσει η χώρας μας (Ν. 4074/2012), ορίζει ρητά ότι τα άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) πρέπει να απολαμβάνουν την ικανότητα για δικαιοπραξία σε ίση βάση με τους άλλους, σε όλες τις δραστηριότητες της ζωής τους και ότι από μόνη της η αναπηρία δεν δικαιολογεί τη στέρηση της ικανότητάς τους να λαμβάνουν αποφάσεις ή να συμμετέχουν στη λήψη συλλογικών αποφάσεων. Ιδιαίτερα τα ΑμεΑ που αντιμετωπίζουν εμπόδια έχουν το δικαίωμα να λαμβάνουν κατάλληλη υποστήριξη, ώστε να μπορούν να ασκούν τα δικαιώματά τους (άρθρο 12 παρ. 3, Ν. 4074/2012).

Παράλληλα, ο θεσμός της δικαστικής συμπαράστασης (άρθρα 1666-1688 ΑΚ) αποσκοπεί, κυρίως, στην προστασία των συμφερόντων του προσώπου. Ωστόσο, αν και το άρθρο 1676 ΑΚ δίνει δυνατότητα εξατομικευμένης επιλογής, ανάλογα με την κατάσταση του προσώπου, τα Δικαστήρια εκδίδουν σχεδόν αποκλειστικά (ποσοστό άνω του 90%) αποφάσεις πλήρους στερητικής δικαστικής συμπαράστασης. Η πλήρης στερητική δικαστική συμπαράσταση ισοδυναμεί με «αστικό θάνατο», υπό την έννοια ότι το πρόσωπο υποκαθίσταται και θεωρείται εντελώς «ανίκανο» να προβεί το ίδιο σε δικαιοπραξίες, οδηγεί στην προσβολή των δικαιωμάτων του, σε διακριτική μεταχείριση και στιγματισμό, ενώ δεν συμβιβάζεται με τις παραδοχές της σύγχρονης ψυχιατρικής. Επιπλέον, δεν υφίσταται καμιά πρόβλεψη αυτεπάγγελτης επανεξέτασης της κατάστασης του προσώπου και της αναγκαιότητας για συνέχιση, τροποποίηση ή άρσης της δικαστικής συμπαράστασης.

II. Σύμφωνα με το άρθρ. 51 § 3 εδ. β' του Συντάγματος ο νόμος μπορεί να στερήσει το εκλογικό δικαίωμα για «ανικανότητα δικαιοπραξίας» ενώ η εκλογική νομοθεσία (άρθ. 5 § 1 περ. α' ΠΔ 26/2012) ορίζει ότι στερούνται του

δικαιώματος του εκλέγειν όλοι «όσοι βρίσκονται, σύμφωνα με τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα, σε πλήρη στερητική δικαστική συμπαράσταση και για όλο χρόνο διαρκεί αυτή». Παράλληλα, σύμφωνα με το ν. 4255/2014, άρθ. 1 § 1 «Η εκλογή των μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ..., διενεργείται με άμεση, καθολική και μυστική ψηφοφορία από τους πολίτες που έχουν το δικαίωμα του εκλέγειν, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 4 , 5 και 6 του Π.Δ. 26/2012». Τέλος, σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 13 του ΠΔ 26/2012 για τη διαγραφή λόγω στέρησης του δικαιώματος του εκλέγειν «Το Υπουργείο Εσωτερικών μεριμνά για την καταχώριση στους εκλογικούς καταλόγους σχετικών ενδείξεων για τους στερηθέντες του εκλογικού δικαιώματος ...» ενώ «... τα Πρωτοδικεία στέλνουν στις αρχές κάθε διμήνου στο Υπουργείο Εσωτερικών καταστάσεις με όλα τα απαραίτητα στοιχεία για την αναγνώριση των εκλογέων αυτών στους εκλογικούς καταλόγους και γνωστοποιούν την άρση των σχετικών συνεπειών λόγω ανάκλησης των οικείων αποφάσεων ή λήξης των ποινών».

Στην Ελλάδα, με βάση τα παραπάνω, ισχύει το σύστημα της αυτόματης απώλειας της δικαιοπρακτικής ικανότητας λόγω θέσης ενός προσώπου σε δικαστική συμπαράσταση. Ακολουθώντας επέρχεται αυτόματα στέρηση του εκλογικού δικαιώματος χωρίς δηλ. να μεσολαβεί κάποια ειδικότερη διαδικασία αξιολόγησης της ικανότητας του ατόμου ούτε να ακολουθεί κάποια νεότερη δικαστική απόφαση. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση κάποιες χώρες δεν αφαιρούν το δικαίωμα του εκλέγειν ενώ σε πολλές ακόμα χώρες το πρόσωπο που έχει τεθεί σε καθεστώς κηδεμονίας/δικαστικής συμπαράστασης για να στερηθεί το δικαίωμα του εκλέγειν πρέπει να υπάρξει ξεχωριστή δικαστική απόφαση. Σε κάποιες χώρες μάλιστα (π.χ. Γερμανία) η θέση του προσώπου σε επιτροπεία δεν συνεπάγεται καν στέρηση της δικαιοπρακτικής του ικανότητας.

Τα τελευταία χρόνια παρουσιάζεται μεγάλη κινητικότητα στις νομοθεσίες των ευρωπαϊκών χωρών για την άρση της αυτόματης αφαίρεσης του εκλογικού δικαιώματος, την ύπαρξη ατομικής αξιολόγησης και την παροχή εγγυήσεων στο πρόσωπο μέσω ξεχωριστής δικαστικής απόφασης. (βλ. Ευρωπαϊκή και Κοινωνική Επιτροπή / εισηγητής Kr. Pater, Τα πραγματικά δικαιώματα ψήφου στις ευρωεκλογές των ατόμων με αναπηρίες, 2019, σελ. 14 επ.). Ήδη άλλωστε στο «Νομοθετικό ψήφισμα της 3ης Μαΐου 2022 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ορίζεται (Παράρτημα – άρθρο 4 § 1) ότι « *Κάθε πολίτης της Ένωσης ..., συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία, ανεξαρτήτως της δικαιοπρακτικής ικανότητάς του, έχει δικαίωμα ψήφου στις εκλογές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο,*».

Εξάλλου και η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αν και ξεκινά από τη θέση ότι μόνο οι πολίτες, οι οποίοι μπορούν να εκτιμήσουν τις συνέπειες των αποφάσεών τους και να λαμβάνουν συνειδητές και συνετές αποφάσεις πρέπει να συμμετέχουν στις δημόσιες υποθέσεις, θέτει ως ελάχιστη απαίτηση για τη στέρηση του εκλογικού δικαιώματος την ύπαρξη εξατομικευμένου ελέγχου και τον αυστηρό δικαστικό έλεγχο. Αντίθετα, η αδιάκριτη αφαίρεση του εκλογικού δικαιώματος όσων τίθενται σε δικαστική συμπαράσταση, λόγω ύπαρξης ψυχικής διαταραχής, που την καθιστά αναγκαία, παραβιάζει το άρθρο 3 του 1ου Πρόσθ. Πρωτοκόλλου (δικαίωμα ελεύθερων εκλογών) της ΕΣΔΑ (βλ. Marinon κατά Βουλγαρίας της 15.02.2022, Strøbye και Rosenlind κατά Δανίας της 02.02.2021, Caamaño Valle κατά Ισπανίας της 11.05.2021 Alajos Kiss κ. Ουγγαρίας, 20.5.2010.

Ήδη, άλλωστε, το Ψήφισμα της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του Συμβουλίου της Ευρώπης [Res 2155 (2017) § 7.2.1] έχει ζητήσει την αποσύνδεση του δικαιώματος ψήφου από τη δικαιοπρακτική ικανότητα και την πλήρη δικαστική συμπαράσταση. Τέλος, το 2010 ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. στη μελέτη του για «το δικαίωμα πολιτικής συμμετοχής των ατόμων με προβλήματα ψυχικής υγείας και των ατόμων με νοητική αναπηρία» είχε καταλήξει ότι «είναι ανάγκη να τροποποιηθεί η συναφής νομοθεσία ορισμένων συμβαλλομένων κρατών προκειμένου να επιτευχθεί συμμόρφωση προς τα πρότυπα της σύμβασης για τα δικαιώματα των ΑμεΑ».

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η ελληνική νομοθεσία για τη δικαστική συμπαράσταση, τόσο γενικά (π.χ. απουσία υποστηριζόμενης λήψης αποφάσεων, τακτικός επανέλεγχος) όσο και ειδικότερα η, κατόπιν αυτής, αυτόματη στέρηση του δικαιώματος του εκλέγειν, βρίσκεται σε αντίθεση τόσο με την Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ όσο και με την ΕΣΔΑ. Καθώς και οι δύο αυτές Συμβάσεις διαθέτουν υπερνομοθετική ισχύ, είναι προφανές ότι η εθνική νομοθεσία χρήζει άμεσης αναθεώρησης.

III. Με την υπ' αριθ. 26956οίκ./**28-06-2022** απόφαση του Υπουργού Δικαιοσύνης συγκροτήθηκε Ομάδας Εργασίας για τη μελέτη αναθεώρησης του νομικού πλαισίου του δικαστικού συμπαράστατη και υιοθέτησης του θεσμού της υποστηριζόμενης δικαιοπρακτικής ικανότητας και εν γένει συναφών καλών πρακτικών. Στην ίδια απόφαση επισημαίνεται η «επιτακτική ανάγκη για την αναθεώρηση στο πλαίσιο του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Στο ετήσιο σχέδιο δράσης του Υπ. Δικαιοσύνης για το έτος **2024** (στόχος 4, σελ. 31) στον άξονα «Αντιμετώπιση συστάσεων και προκλήσεων της χώρας στο πλαίσιο της ενίσχυσης του Κράτους Δικαίου» περιλαμβάνεται και η «Αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της δικαστικής συμπαράστασης» με τη «Συγκρότηση Ομάδας Εργασίας». Το ίδιο έργο περιέχεται και στο ετήσιο σχέδιο δράσης του Υπ. Δικαιοσύνης του έτους **2023** (σελ. 36): Αναθεώρηση του νομικού πλαισίου της Δικαστικής Συμπαράστασης «Μελέτη αναθεώρησης του νομικού πλαισίου του δικαστικού συμπαράστατη και υιοθέτησης του θεσμού της υποστηριζόμενης δικαιοπρακτικής ικανότητας και των εν γένει συναφών καλών πρακτικών» αλλά και στο ετήσιο σχέδιο δράσης του **2022** (3.1. Προστασία Δικαιωμάτων ευάλωτων ομάδων, σελ. 30). Σημειώνεται, επιπρόσθετα, ότι ο πρώην Υπουργός Δικαιοσύνης κ. Κ. Τσιάρας ενώπιον του Κοινοβουλίου (16 Φεβρουαρίου 2023, Συνεδρίαση ΟΕ'), κατόπιν σχετικής πρότασης του πρώτου υπογράφοντος από εμάς, δήλωσε ότι *«Ήδη έχει συσταθεί ομάδα εργασίας. Ήδη εξελίσσεται η όλη διαδικασία και ήδη γίνεται προσπάθεια ενδεχομένως να έχουμε μια καταληκτική άποψη, μια ολοκλήρωση και ενδεχομένως και νωρίτερα από τον χρόνο ο οποίος έχει τεθεί»*. Ωστόσο, μετά την παρέλευση 18 και πλέον μηνών, από τη συγκρότηση της «ομάδας εργασίας», δεν υπάρχει καμιά πληροφορία σχετικά με την πρόοδο των εργασιών ούτε έχει δημοσιευθεί κάποιο σχέδιο νόμου.

Επειδή από τα παραπάνω συνάγεται ότι η νομοθεσία της χώρας μας, τόσο γενικά για το θεσμό της δικαστικής συμπαράστασης όσο και ειδικότερα με την αυτόματη στέρηση του εκλογικού δικαιώματος των συμπαράστατούμενων, δεν είναι συμβατή με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα των ΑμεΑ και την ΕΣΔΑ **Επειδή** αν και έχει πολλαπλάκις εξαγγελθεί από κυβερνητικά στελέχη η αναθεώρηση της νομοθεσίας για τη δικαστική συμπαράσταση, χωρίς να υπάρχει – μετά από παρέλευση ετών- κανένα απότομο αποτέλεσμα.

Επειδή το ζήτημα της συμμετοχής στην εκλογική διαδικασία των υπό δικαστική συμπαράσταση προσώπων είναι εξαιρετικά σημαντικό και επείγον, λόγω των επικείμενων ευρωεκλογών.

Ερωτώνται οι κ.κ. Υπουργοί

- 1. Πόσα άτομα στερήθηκαν το εκλογικό τους δικαίωμα, δηλ. αφαιρέθηκαν από τους εκλογικούς καταλόγους, λόγω θέσης τους σε καθεστώς πλήρους δικαστικής συμπαράστασης τα τελευταία πέντε (5) έτη (1999 -2023), κατ' έτος;**
- 2. Πόσα άτομα συνολικά, παρ' ότι έχουν την ελληνική ιθαγένεια και τη νόμιμη ηλικία, δεν διαθέτουν το δικαίωμα του εκλέγειν, λόγω υπαγωγής τους σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης;**
- 3. Προτίθεται η Κυβέρνηση να αναλάβει νομοθετική πρωτοβουλία για την αναθεώρηση της αυτόματης στέρησης του εκλογικού δικαιώματος των προσώπων που τίθενται σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης;**
- 4. Πόσες δικαστικές αποφάσεις εκδόθηκαν τα τελευταία πέντε (5) έτη (1999 -2023), κατ' έτος, για την υποβολή προσώπων σε καθεστώς δικαστικής συμπαράστασης (κατ' είδος αυτής);**
- 5. Προτίθεται η Κυβέρνηση να αναλάβει πρωτοβουλίες για την αναθεώρηση της νομοθεσίας για την δικαστική συμπαράσταση ώστε να είναι συμβατή με την Διεθνή Σύμβαση των Δικαιωμάτων των ΑμεΑ;**
- 6. Προτίθεται η κυβέρνηση να συγκροτήσει Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή για την επεξεργασία σχετικού νομοθετήματος; Αν όχι, πότε προβλέπεται να ολοκληρωθεί το έργο της συγκροτηθείσας «ομάδας εργασίας»;**

Οι Ερωτώντες Βουλευτές

Ξανθόπουλος Θεόφιλος

Αυλωνίτης Αλέξανδρος

Βέττα Καλλιόπη

Γαβρήλος Γιώργος

Δούρου Ρένα

Ζαμπάρας Μιλτιάδης

Θρασκιά Ράνια

Καλαματιανός Διονύσης

Κασιμάτη Νίνα

Κοντοτόλη Μαρίνα

Μάλαμα Κυριακή

Μαμουλάκης Χάρης

Μεϊκόπουλος Αλέξανδρος

Μπάρκας Κώστας

Νοτοπούλου Κατερίνα

Παναγιωτόπουλος Ανδρέας

Παπαηλιού Γιώργος

Παππάς Πέτρος

Πούλου Γιώτα

Σαρακιώτης Γιάννης

Χρηστίδου Ραλλία

Ψυχογιός Γιώργος